

AZ AGRÁRSZEKTOR EU FORRÁSOKRA ALAPOZÓ TÁMOGATÁSA HARGITA MEGYÉBEN

SUPPORT OF THE AGRICULTURAL SECTOR BASED ON THE EU FUNDS IN HARGITA COUNTY

FEHÉR LEVENTE

Csík Szereda, Románia

feherlevi13@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.2.06>

Összefoglalás

A Hargita megyei magas fokú agrárérzékenységet figyelembe véve, a téma kutatása kiemelkedő fontossággal bír. Annak érdekében, hogy a támogatások hasznosulása terén kutatásokat végezhessünk, első körben azt kell vizsgálnunk, hogy milyen módon és mennyiségben veszik igénybe a megyei gazdák a Közös Agrárpolitika keretében lehívható támogatásokat. Jelen tanulmány célja, hogy helyzetképet nyújtson a Hargita megyei támogatási gyakorlatok ezen részéről, alapot szolgáltatva a téma részletesebb kutatásához.

Kulcsszavak: mezőgazdasági támogatások szerepe, közös agrárpolitika igénybevétele, támogatások Hargita megyei hasznosulása

1. Bevezető

Jelen tanulmányban arra vállalkozunk, hogy a megyei agráradottságok rövid, összefoglaló jellegű ismertetését, illetve az országos támogatáspolitikai általános kereteinek felvázolását követően két témakörben ismertetjük az EU támogatási források igénybevételével kapcsolatos Hargita megyei gyakorlatot. A támogatási gyakorlat ismerete – kiegészítve további részelemzésekkel – fontos és szükséges kiindulópontot jelent ahhoz, hogy a későbbiekben kutatást végezhessünk a támogatások hasznosulásának a témakörében.

A támogatások igénybevételének számbavételét és elemzését több tényező is indokolja. Egyfelől a Hargita megyei háztartások agrárérzékenysége igen magas fokú, amit a térségi kutatások is igazolnak. Ezen kutatások kimutatták, hogy a megyében élő

családok fele rendelkezik valamilyen földterülettel vagy folytat agrár jellegű tevékenységet. Az ágazatnak ugyanakkor fontos munkaerő lekötő, illetve a családok megélhetésének a szempontjából fontos pénzkiváltó szerepe is van. Ezt a magas szintű érintettséget támasztja alá az is, hogy a megyében a mezőgazdasági támogatást kérelmezők száma igen magas, ugyanakkor a felaprózott agrárszerkezetnek köszönhetően a támogatási kérelmenként kifizetett átlagos összegek alacsonyak. A megyében az agrártevékenység társadalmi megítélése folyamatosan javul, aminek köszönhetően egyre több fiatal választja ezt a szakmát, teret nyernek az agrár típusú hobbytevékenységek, felértékelődött a háztartásokban megtermelt és a helyi élelmiszerek szerepe.

Mivel az EU támogatások elköltése nem célirányos, a háztartások és az agrár-vállalkozások is saját igényeik szerint hasznosítják a folyósított összegeket, ebből adódóan a hasznosulás out-put jellegű paraméterek mentén (termékmennyiség, anyagi bevétel, innováció) nem rögzíthető.

A támogatási gyakorlat számbavétele és elemzése szükségessé teszi azoknak a térségi kutatásoknak a figyelembevételét is, amelyek a vidéki térségek napjainkban tapasztalható átalakulásával (Kovács 2012), az új vidékfejlesztési paradigma előtérbe kerülésével kapcsolatosak (OECD, 2006, van der Ploeg et al. 2000). Változóban van a mezőgazdaság és a társadalom kapcsolata, ezzel együtt előtérbe kerülnek a tájjellegű és a természeti értékek, elindul az agrárszektor fölértékelődési folyamata, fontos szerepet kapnak az identitás elemek, a centralizált politikákat felváltják a helyi kezdeményezések (van der Ploeg et al. 2000). Ezeknek a globális jellegű folyamatoknak az ismerete azért is fontos, mert a térségi kutatások eredményei szerint (Biró – Kovács 2022) ebben a székelőföldi periférikus vidéki térségben is megfigyelhető a vidék újraértelmezésének a folyamata és az új vidékfejlesztési paradigma hatása. Ugyanakkor a térségi kontextus szerepének értelmezése céljából figyelembe kell venni azokat a térségi kutatási eredményeket is amelyek a családi háztartások elemzésével kapcsolatosak (Laki-Biró, 2001, KAM, 2004, 2011, Biró-Zsigmond, 2005), illetve azokat az elemzéseket, amelyek a térségi innovatív jellegű agrárvállalkozásokkal, a fiatal vállalkozók térségi szerepével foglalkoztak (Biró – Magyar 2013, 2017, 2018). Ezeknek a szakmai anyagoknak a feldolgozása hasznos kiindulópontokat kínál azoknak a későbbi kutatásoknak a számára, amelyek az EU forrásokból származó támogatások térségi hasznosulásának vizsgálatára irányulnak.

2. Lokális helyzetkép

Hargita megye Belső-Erdély keleti peremén fekszik. A megye domborzatának fő jellemzője, hogy több, mint 60 %-át hegyvidéki területek teszik ki. Területét tekintve a közepesen nagy megyék kategóriájába illeszkedik be, a maga 6639 négyzetkilométerével az ország 13. legnagyobb megyéje. Lakosságát tekintve már csak a 33. helyet foglalja el az ország megyéinek rangsorában, 291.950 személy élt a megyében a 2021-es népszámlálási adatok szerint. A megye 67 közigazgatási egységre tagolódik, melyekből 4 megyei jogú város és további 5 település rendelkezik városi ranggal. Területi és gazdasági szerkezetéből adódóan Hargita megye túlynomórészt vidéki jellegű (nem rendelkezik nagyvárosokkal, hegyvidéki területek borítják felszínének jelentős részét, alacsony a népsűrűség), ugyanakkor sajátos gazdasági berendezkedéssel rendelkezik, mely azon tényben érhető tetten, hogy a vidéki környezetben szinte teljességgel hiányzik az ipar.

A szántóföldek gyakorisága elsősorban a megye déli részére, Székelykeresztúr környékére, illetve az Olt folyó medréhez közel fekvő falvakra, Csíkszentkirálytól Tusnádig, illetve a Gyergyói-medencére jellemző. A kedvező földrajzi és éghajlati tényezőknek köszönhetően, a megye híres a burgonyatermesztéséről, amely egyike a térségben hagyományosan jelentős mennyiségben termesztett növényféléknek. Fontos ugyanakkor megemlíteni, hogy Hargita megyében a szántóterületek aránya a teljes mezőgazdasági területhez viszonyítva kisebb, mint az ország más részein, ami a hegyvidéki települések magas számával magyarázható. Ezen szántóterületekből pedig egyetlen terület sem esik a kiváló minőségűnek számító 1-es kategóriába, és a nagyon jó, 2-es kategóriába is csak a szántóterületek 2,5 %-a sorolható, tehát a Hargita megyei szántóterületek az országos átlaghoz viszonyítva alacsonyabb termőképességgel is rendelkeznek. Ezzel magyarázható, hogy az éves hektáronkénti átlagtermelés a gabonatermelés esetében elmarad az országos átlagtól: 3,8 tonnás hektáronkénti átlagtermelés volt a megyében, szemben a 4,8 tonnás országos átlaggal.

Hargita megye magasabban fekvő települései, mint Szentegyháza, Lövéte, Kápolnásfalu, illetve a megye északi részének települései, mint Borszék, Maroshévíz, Gyergyótölgyes, sokkal kisebb arányban rendelkeznek szántóföldekkel, mint az előbb említett dél-nyugati és dél-keleti területek, illetve a Gyergyói-medence. Ezeken a településeken a növénytermesztés nagy részét a zöldtömegtermelés teszi ki. 2020-ban Hargita megye rendelkezett a legnagyobb gyepterülettel egész Romániában,

nevezetesen 317.163 hektárral. Ebből 141.989 hektár legelő volt és 175.174 hektár kaszáló.

A fent említett domborzati viszonyok jobban kedveznek az állattartásnak, mint a növénytermesztésnek. A területi eloszlást tekintve a legtöbben a megye északi részén (Bélbor, Gyergyóremete, Gyergyóalfalu), keleti, illetve dél-keleti csücskében (Csíkszentdomokos, Gyimesek, Csíkszentgyörgy és Kászonok) foglalkoznak állattenyésztéssel. Ami a tenyésztett állatokat illeti, Hargita megyében a juh a legnagyobb számban tenyésztett állat, ezt követi a szarvasmarha, majd a sertés. Az állatlétszám változását vizsgálva a 2012-2021-es periódusban azt látjuk, hogy a juhállomány és szarvasmarhaállomány növekedett ebben a periódusban, 20, illetve 25 százalékkal, a sertésállomány pedig csökkent közel 20 százalékkal.

A megyei agrárium egyik fő jellemzője az önellátásra való termelés. Ez a struktúra a rendszerváltást követő periódusban jelent újra meg, amikor az ipar felszámolásából felszabadult munkaerő egy jelentős része a mezőgazdaságban keresett megélhetést magának. Az önellátásra való termelés mellett a felaprózódott birtokstruktúra Hargita megye másik agrárjellegzetessége. Ez a birtokszerkezet egész Románia-szerte megfigyelhető, de a kedvezőtlen művelési adottságú hegyvidéki területeken még hangsúlyosabban tetten érhető. Ez a gazdálkodási feltételrendszer előnyt nyújt az öko- és biogazdálkodások számára.

A megyei gazdaságok átlagos üzemmérete elmarad az Európai Unióban megfigyelhető átlagtól, az alkalmazott technológia színvonala is alacsonyabb, mint a nyugat-európai országokban, bár ezen a téren a csatlakozás óta jelentős előrelépések történtek. A szaktudás és innováció térnyerése érdekében térségi szinten elindultak egyetemi agrárképzések, illetve elérhetőek különböző témájú gazdaképzések is, de még mindig jelentős szerepet tölt be a tudásátadásban a generációról generációra áthagyományozott közösségi tudás. Az extenzív gazdálkodási módszerek jelentős potenciállal bírnak a térségben, a helyi lakosság gyakran részmunkaidőben, fizetéskiegészítésként, nagy élőmunka-ráfordítással folytatja a termelést, előtérbe helyezve a hagyományos eljárásokat, ami természetvédelmi szempontból előnyös.

Hargita megyében a 2021-es évben 14.700 személy állt foglalkoztatásban a mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és halászati kategóriában (az utóbbi szerepe elhanyagolható), ami a teljes megyében foglalkoztatott népesség közel 13 százaléka, ami magasabb az ebben a kategóriában országosan foglalkoztatottak arányánál (11,1 százalék). Ami az átlagbért illeti ebben a kategóriában, ez országos szinten bruttó 4400

lej volt, Hargita megyében pedig 3331 lej, ugyanebben az évben a Hargita megyei bruttó átlagbér pedig 4358 lej volt. A térségben mezőgazdaságban dolgozó népesség tehát az országos átlaghoz képest 24 százalékkal kevesebbet keresett, a megyei átlagbérhez viszonyítva pedig a mezőgazdasági, erdészeti és halászati szektor dolgozói 23 százalékkal kerestek kevesebbet. Ezek az adatok csak a teljes munkakörben mezőgazdaságban dolgozóakra vonatkoznak, a jövedelemkiegészítésként mezőgazdasággal foglalkozó lakossági szegmens kereseteit nem tartalmazzák.

Összegzésként azt emelhetjük ki, hogy a megyei agrárszektor működése a népesség nagyon jelentős hányadát érinti, egyfelől a fölaprózott birtokszerkezet, más felől pedig a foglalkoztatás és önfoglalkoztatás révén. Ezek a tényezők, valamint a földrajzi adottságok jelentős mértékben behatárolják azt, hogy az országos keretekben elérhető EU támogatási források igénylése és hasznosulása ebben a megyében miként alakul.

3. Agrárium és támogatáspolitikai Romániában és Hargita megyében - Országos és megyei kontextus

A román agrárium helyzetét és a támogatáspolitikai alakulását több román és angol nyelvű szakirodalmi anyag elemezte az évek folyamán (Anghelache 2018, Galluzzo 2018, Gradinaru – Mocuta 2017, Otiman 2012). Az agrártevékenység Romániában hagyományosan sok embert foglalkoztató, sokféle gyakorlatot magában foglaló ágazat, amelyen belül hosszú időn keresztül túlnyomórészt az önfenntartó, saját fogyasztást kielégítő termelés zajlott, egészen az 1962-ben lezárult kollektivizálásig. A kollektivizálás gyakorlatilag szinte teljesen felszámolta a magán földtulajdont, magánvállalkozások sem léteztek, a termőföldek, a legelők, kaszálók és az állatállomány is szövetkezeti vagy állami tulajdonba és megművelésbe került.

A jelenlegi mezőgazdasági és vállalkozási gyakorlat Romániában és Hargita megyében az 1989-es rendszerváltást követően alapozódott meg. A rendszerváltást követő időszakban visszaállításra került a magántulajdon, ami első körben az önfenntartó családi gazdaságok megjelenését eredményezte (a felaprózott birtokszerkezet visszaállítása, az önfenntartó családi gazdálkodás gyakorlatának újbóli elindítása, kisebb agrárvállalkozások létrejötte). Hargita megyére is ez a folyamat volt jellemző, mivel a földek minősége és a hegyvidéki környezet területi sajátosságai nem tették lehetővé a nagy mezőgazdasági holdingok létrejöttét.

A kollektivizáláskor megszüntetett birtokszerkezet visszaállítása Hargita megyében is beindított egy folyamatot, amely a következő struktúrájú agrárszerkezetet hozta létre:

- Az agrártevékenységről történő lemondás: ebbe a kategóriába azon személyek tartoznak, akik valamilyen formában lemondtak földjeik megműveléséről. A tevékenység megszüntetése több formában történt: eladás, bérbeadás stb.
- Az agrártevékenységet önfenntartó formában továbbra is művelők: ebbe a kategóriába azon családi gazdaságok tartoznak, melyek kis területen vagy kis állománnyal, de továbbra is végeznek agrártevékenységet. Esetükben a gazdálkodásnak pénzkiváltó szerepe van. Tevékenységüknek nem része az üzleti komponens.
- Az agrártevékenységet vállalkozói szinten művelők: Ennek a csoportnak a tagjai vásárolták meg vagy vették bérbe a területeket, létrehozva nagyobb volumenű üzemeket. Tevékenységüknek szerves része az üzleti komponens.

A fent említett három csoport mellett még jelen van egy negyedik csoport is, mely újszerű tevékenységet folytat, mint például a ribizli termesztés, gilisztafarmok, gombatermesztés, kis kertek művelése. Ezzel a csoporttal már több kutatás foglalkozott (Bíró-Magyar, 2013, 2017, 2018).

A térségi agrárstruktúra három csoportjából az elsőbe (az agrártevékenységről történő lemondás) besorolható családok/személyek nem vehetnek igénybe EU támogatásokat, hiszen a Közös Agrárpolitika szellemében a támogatást azok számára nyújtják, akik a területet ténylegesen művelik. Ez alapján egy adott személy hiába rendelkezik akár több tíz hektár mezőgazdasági területtel, amennyiben azt bérbe adja és nem maga műveli meg, a területek után lehívható támogatás nem a tulajdonost, hanem a bérlőt illeti meg.

Az újszerű tevékenységet végző üzemek/családok sem vehetnek igénybe támogatásokat, vagy azért, mert a terület, amelyen a tevékenységet végzik nem támogatható (a 30 árasnál kisebb mezőgazdasági parcellák nem támogathatóak), vagy azért, mert a kérdéses tevékenység nem képezi a Közös Agrárpolitika által támogatható intézkedések tárgyát.

A Közös Agrárpolitika által nyújtott támogatást tehát alapvetően két csoport veszi igénybe térségi szinten: az agrártevékenységet önfenntartó formában művelő családi gazdaságok és az agrártevékenységet folytató vállalkozások. A Közös

Agrárpolitika első pillérének keretén belül Hargita megyében a következő táblázatba foglalt támogatásokat veszik igénybe a legnagyobb arányban a gazdák:

1. Táblázat: Igénybe vehető támogatások – Első pillér

Támogatás elnevezése	Támogatás mértéke
Közvetlen támogatások	
Alap jövedelemtámogatás	97 euró/ha
Átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatás	51 euró/ha
Fiatalkorú mezőgazdasági termelők számára nyújtott kiegészítő támogatás	46 euró/ha
Szántóföldeken végezhető környezeti szempontból előnyös tevékenységek	73 euró/ha
Környezetbarát gyakorlatok kisüzemekben, hagyományos háztartásokban	98 euró/ha
Jövedelemhez kötött támogatások	
Lucerna	101 euró/ha
Tejelő szarvasmarha	326 euró / szarvasmarha
Húsmarha	279 euró / szarvasmarha
Juhok	17 euró / juh

Forrás: A Hargita megyei Kifizetési és Intervenció Ügynökség adatai, saját szerkesztés

A Közös Agrárpolitika második pillérének keretén belül a legnagyobb arányban: igénybe vett támogatásokat az alábbi táblázat foglalja össze:

2.Táblázat: Igénybe vehető támogatások – Második pillér

Támogatás elnevezése	Támogatás mértéke
Magas természeti értékű gyepterületek	142 euró/ha
Hagyományos mezőgazdasági gyakorlatok	100 euró/ha
Harismadár élőhelyének megőrzése	310 euró/ha
Ökológiai gazdálkodás - szántóföld	293/218 euró/ha
Ökológiai gazdálkodás - gyepterületek	129/73 euró/ha
Hegyvidéki területek	97 euró/ha

Forrás: A Hargita megyei Kifizetési és Intervenció Ügynökség adatai, saját szerkesztés

A második pillér keretében lehívható támogatások mértékét, az első pillér támogatásaival ellentétben már befolyásolja a mezőgazdasági vállalkozás földrajzi elhelyezkedése. A harismadár élőhelyének megőrzését támogató csomagot például csak azon gazdák vehetik igénybe, akiknek a legelőiken/kaszálóikon ez a madárfaj fészkel, de a magas természeti értékű gyepterületekre és a hegyvidéki területekre lehívható támogatásokat is csak azon vállalkozók vehetik igénybe, akiknek a területei ezen kategóriákba tartoznak.

Az agrárvállalkozások fejlesztésében, bővítésében a támogatások mellett fontos szerepet játszanak a különböző hitelintézetek által az ágazat számára nyújtott hitelkonstrukciók. Székelyföldi szinten a hitelezésnek a társadalmi megítélése meglehetősen negatív, nem csak az agrárszektor szintjén, de általában véve is. Országos szinten itt a legkisebb az egy főre jutó hitelek mértéke, erdélyi összevetésben például a térségben az egy főre jutó hitelek mértéke kevesebb, mint az egyharmada az átlagnak. Nincs így ez másként a Hargita megyei agrárszektorban sem, a különböző ágazat-specifikus hitelkonstrukciókat a tapasztalat alapján szinte egyáltalán nem veszik igénybe a gazdák.

4. Hargita megye jellemző EU támogatási formái

A támogatások fontos részét képezik a megyei mezőgazdasági gyakorlatnak. A két legfontosabb támogatási formát a nemzeti és az EU támogatások alkotják a megyében, mennyiségileg az utóbbi jelentősebb, ezért jelen tanulmányban ezen támogatásoknak az igénybevételét fogjuk bemutatni.

Hargita megyében a közös agrárpolitika Románia 2007-es EU csatlakozásával egyidőben került bevezetésre. Az EU agrárpolitika ettől az évtől vált két pilléres támogatási rendszerré: a korábban létező első pillér (piacpolitikai pillér) mellett létrejött a második pillér (vidékfejlesztési pillér). A piacpolitikai pillér kiadásait továbbra is az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (EMGA) fedezik, a vidékfejlesztési pillér kiadásainak fedezésére ettől az évtől pedig létrehozták az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapot (EMVA). Az első pillér keretében kerülnek kifizetésre a tagállamokban a közvetlen és a jövedelemhez kötött támogatások, a második pillér keretében pedig a vidékfejlesztési támogatások.

4.1. A piacpolitikai pillér támogatási gyakorlata és térségi igénybevétele

A tanulmány ezen fejezetében a piacpolitikai pillért kerül bemutatásra, kiemelve azon intézkedéseket, melyeket Hargita megyében a legnagyobb arányban vettek igénybe a gazdák. A romániai Nemzeti Stratégiai Terv a 2023-as támogatási évre a piacpolitikai pillér számára közel 1,9 milliárd eurót tesz elérhetővé országos szinten. Ennek az összegnek a 15 százaléka a jövedelemhez kötött támogatások számára lett előirányozva, 85 százaléka pedig a közvetlen támogatások számára. Ezt a két támogatási formát a következő struktúrális szerkezet mentén igényelhetik az ország mezőgazdasági termelői:

- Közvetlen támogatások
 - Növénytermesztés
 - Alap jövedelemtámogatás
 - Átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatás
 - Fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott kiegészítő támogatás
 - Szántóföldeken végezhető környezeti szempontból előnyös tevékenységek
 - Környezetbarát gyakorlatok kisüzemekben, hagyományos háztartásokban
 - Gyümölcsös, szőlős, faiskola és komlóültetvény sorközeinek zöldítése

- Állattenyésztés
 - Tejelő tehenek állatjólétének növelése
 - Fiatal hízómarhák állatjólétének növelése
- Jövedelemhez kötött támogatások
 - Növénytermesztés: Szója, Lucerna, Hüvelyesek, Kender, Rizs, Burgonyavetőmag, Komló, Cukorrépa, Szántóföldön termesztett zöldségek, Üvegházban termesztett zöldségek, Gyümölcsfélék, Takarmánynövény vetőmag
 - Állattenyésztés: tejelő szarvasmarha, húsmarha, tejbivaly, juhok, kecskék

Hargita megyében a közvetlen támogatások terén leginkább a növénytermesztési ágazatban lehívható támogatásokat vették igénybe a gazdák a 2023-as évben. A hat ilyen típusú támogatásból egyedül a gyümölcsös, szőlős, faiskola és komlóültetvény sorközeinek zöldítését veszik csekélyebb mértékben igénybe. Az állattenyésztési ágazatban lehívható közvetlen támogatások terén a támogatási feltételek a nagy szarvasmarhatartó gazdáknak kedveztek, mely szegmens alulreprezentált a megyében, így erre a támogatási formára is kevés igénylés érkezett.

3.Táblázat: A közvetlen támogatások igénybevételének alakulása a 2023-as évben Hargita megyében

A támogatás elnevezése	Igénylések száma
Alap jövedelemtámogatás	24.464
Átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatás	24.131
Fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott kiegészítő támogatás	894
Szántóföldeken végezhető környezeti szempontból előnyös tevékenységek	156

A támogatás elnevezése	Igénylések száma
Környezetbarát gyakorlatok kisüzemekben, hagyományos háztartásokban	956
Gyümölcsös, szőlős, faiskola és komlóültetvény sorközeinek zöldítése	29
Tejelő tehenek állatjólétének növelése	23
Fiatal hízómarhák állatjólétének növelése	1

Forrás: A Hargita megyei Kifizetési és Intervenciós Ügynökség adatai, saját szerkesztés

Az alap jövedelemtámogatást igényelték a legtöbben Hargita megyében, hiszen ennek a támogatásnak a feltételei a legkönnyebben teljesíthetőek, illetve az egyéb támogatások kérelmének feltétele, hogy a termelő kérvényezzen alap jövedelem-támogatást és tartsa be ennek a támogatási formának a feltételeit. A második legtöbb kérelem az átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatások terén lett benyújtva, melynek feltételei megegyeznek a alap jövedelemtámogatás feltételeivel, azzal a különbséggel, hogy az 50 hektárnál nagyobb területtel rendelkező gazdák ezt a típusú támogatást nem kérvényezhetik. A közvetlen támogatások további formái már szigorúbb feltételekhez vannak kötve (a termelő életkora, a gazdaság területnagysága, ezen belül a szántóterületek nagysága stb.), ennek megfelelően, ezen támogatási kérelmek száma nagyságrendileg elmarad az alap jövedelemtámogatást kérvényezők számától.

A jövedelemhez kötött támogatások esetében fordított a helyzet, ebben az esetben leginkább az állattenyésztés terén lehívható támogatási formákat részesítik előnyben a megye mezőgazdasági termelői. A növénytermesztés terén lehívható jövedelemhez kötött támogatások tekintetében egyedül a lucerna esetében figyelhetünk meg nagyobb számú igénylést.

**4.Táblázat: A jövedelemhez kötött támogatások igénybevételének alakulása a
2023-as évben Hargita megyében**

A támogatás tárgya	Igénylések száma
Szója	2
Lucerna	783
Hüvelyesek	0
Kender	0
Rizs	0
Burgonyavetőmag	8
Komló	0
Cukorrépa	13
Szántóföldön termesztett zöldségek	0
Üvegházban termesztett zöldségek	7
Gyümölcsfélék	7
Takarmánynövény vetőmag	0
Tejelő szarvasmarha	1299
Húsmarha	248
Tejbivaly	19
Juhok, kecskék	301,11

Forrás: A Hargita megyei Kifizetési és Intervenció Ügynökség adatai, saját szerkesztés

Az állattenyésztésre igényelhető jövedelemhez kötött támogatások terén a tejelő szarvasmarhákat tenyésztő gazdák nyújtották be a legmagasabb számú támogatási kérelmet, őket követik a juhféléket és húsmarhákat tenyésztők. A tejbivalyok és kecskék tenyésztésében érdekelt mezőgazdasági termelők nyújtották be a legkevesebb ilyen típusú támogatási kérelmet. A növénytermesztésre igényelhető

jövedelemhez kötött támogatások esetében elmondhatjuk, hogy a 12 igényelhető növénykultúrából 11 esetben vagy egyáltalán nem, vagy csak alacsony számú kérelem érkezett a megyei Kifizetési és Intervenciók Ügynökséghez 2023-ban.

4.2. A vidékfejlesztési pillér támogatási gyakorlata és térségi igénybevétele

A vidékfejlesztési pillér keretében kifizetésre került támogatások a 2022-es évig kizárólag a 2014-2020-as évre vonatkozó Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVFT 2014-2020) alapján történtek. A 2023-as év egy átmeneti év volt, azaz az NVFT 2014-2020 kifizetésein kívül megjelent a Nemzeti Stratégiai Terv (NST 2023-2027) egy ide vonatkozó intézkedése is: a jelentősebb természeti korlátok által érintett területeken történő gazdálkodást elősegítő kifizetések.

Romániában a 2023-as évben a következő támogatási struktúra alapján vehették igénybe a gazdák a növénytermesztési és állattenyésztési ágazatban a vidékfejlesztési beavatkozásokat és kompenzációs fejlesztéseket:

NVFT 2014-2020 intézkedései és beavatkozásai:

- 10-es tengely – Agrár-környezetgazdálkodási támogatások
 - 1-es csomag: magas természeti értékű gyepterületek
 - 2-es csomag: hagyományos mezőgazdasági gyakorlatok
 - 3-as csomag: madarak számára fontos gyepterületek
 - 4-es csomag: zöldtrágyázás
 - 5-ös csomag: alkalmazkodás a klímaváltozás hatásaihoz
 - 6-os csomag: lepkék számára fontos gyepterületek
 - 7-es csomag: a vörösnyakú lúd szempontjából fontos szántóterületek
 - 8-as csomag: állattenyésztés – kihaló félben lévő őshonos fajták
 - 9-es csomag: a békászó sas vadászterületének számító mezőgazdasági területek
 - 10-es csomag: ökológiai menedékhelyek a szántóterületeken a közönséges madárfajok számára
 - 11-es csomag: a túzok számára fontos mezőgazdasági területek

- 11-es tengely – Ökológiai gazdálkodás (ezen tengelyen belül megkülönböztetve kerülnek kifizetésre az ökológiai gazdálkodásra történő áttérést –
 - ♦ 11.1-es alintézkedés – és az ökológiai gazdálkodás fenntartását támogató intézkedések – 11.2-es alintézkedés)
 - 1-es csomag: szántóföldi kultúrák
 - 2-es csomag: zöldségesek
 - 3-as csomag: gyümölcsösök
 - 4-es csomag: szőlősök
 - 5-ös csomag: gyógy- és aromanövények
 - 6-os csomag: állandó gyepterületek
- 13-as tengely – Speciális és természeti adottságukból fakadóan hátrányos helyzetű területek támogatása
 - 13.1-es alintézkedés: hegyvidéki területek
 - 13.3-as alintézkedés: speciálisan hátrányos adottságokkal rendelkező területek

A Nemzeti Stratégiai Terv 2023-2027 beavatkozásai és intézkedései:

- Fokozottan hátrányos természeti adottságokkal rendelkező területek

A vidékfejlesztési pillér keretében igénybe vehető támogatások abban különböznek a piacpolitikai pillér keretében igénybe vehető támogatásoktól, hogy nem vehető igénybe az összes csomag és alintézkedés földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül. Az ezen pilléren belül igényelhető támogatások esetében meg van határozva, hogy az adott támogatást mely közigazgatási egység területén gazdálkodó termelők vehetik igénybe. Ennek megfelelően Hargita megye mezőgazdasági termelői sem férhetnek hozzá az összes vidékfejlesztési támogatáshoz. Az NST 2023-2027 ide vonatkozó intézkedéseit és a 13.3-as alintézkedést például egyáltalán nem vehetik igénybe Hargita megyei gazdák, de a különböző madárfajok és lepkék szempontjából kiemelt fontossággal rendelkező területek esetében is csak korlátozott hozzáférésük van a gazdálknak a különböző támogatási formákhoz, attól függően, hogy az illető madár- vagy lepkefaj őshonosa a közigazgatási egységük területén. A 10-es és 11-es tengely támogatásainak igénylése együttesen is történhet, azaz a mezőgazdasági termelők igényelhetik egy adott parcellára a 10-es tengely bizonyos csomagjait a 11-es tengely adott csomagjaival együtt, amennyiben mindkét támogatás feltételeit egyidejűleg teljesítik.

5.Táblázat: A vidékfejlesztési pillér igénybevételének alakulása Hargita megyében 2023-ban

		Résztevő gazdák száma				
Tengely	Csomag	A csomagot önmagában igénylők		A csomagot másik csomaggal együtt igénylők		
10	1	4511		540		
10	2	2130		0		
10	3	809		157		
10	4	20		1		
10	5	0		0		
10	6	1		0		
10	7	0		0		
10	8	4		0		
10	9	3		0		
10	10	0		0		
10	11	0		0		
11.1	11.2	1	93	176	0	1
11.1	11.2	2	0	1	0	0
11.1	11.2	3	37	8	0	0
11.1	11.2	4	0	0	0	0
11.1	11.2	5	0	1	0	0
11.1	11.2	6	149	396	178	519
13.1	-	22180				
13.3	-	0				

Forrás: A Hargita megyei Kifizetési és Intervenció Ügynökség adatai, saját szerkesztés

Hargita megyében a legnagyobb számban a vidékfejlesztési pillér keretén belül igényelhető támogatások közül a 13.1-es alintézkedést, azaz a hegyvidéki területeken gazdálkodók támogatását veszik igénybe. Ezt a fajta támogatást a 61 hegyvidéki besorolással rendelkező közigazgatási egységen gazdálkodó termelő veheti igénybe a megyében. A 10-es és 11-es tengely keretében a megyében 2023-ban 6831 mezőgazdasági termelő kérvényezett valamilyen típusú támogatást. A 10-es tengely keretében a legnagyobb számban az 1-es csomag támogatásait, azaz a magas természeti értékű gyepterületek támogatásait vették igénybe (5051), nagyságrendileg ezt követik a 2-es (2130) és 3-as (966) csomag igénylésére beérkezett kérelmek. A 11-es tengely keretében a 6-os csomagot igényelték a legtöbben (1242), ezt követi nagyságrendileg az 1-es (270) és a 3-as (45) csomagok igényléseinek száma.

5. Összefoglaló

Hargita megyében az agrárérintettség igen magas fokú, ezért a téma kutatása fontos szereppel bír. Az agrárszektor támogatása Románia 2007-es EU csatlakozása óta jelentős változásokon ment át. Annak érdekében, hogy a megyei szinten igénybe vett támogatások hasznosulásának a témakörében kutatásokat végezhesünk, első körben meg kell ismernünk a megyére jellemző támogatási gyakorlatokat. A megye mezőgazdaságában kiemelt szerepük van a hegyvidéki területekre jellemző gazdálkodás elemeinek. A térség alkalmasabb az állattenyésztésre, a növénytermesztésben a fő ágazat a zöldtömegtermelés, a mezőgazdasági területek nagy része kaszáló és legelő, de a szántóterületek felén is takarmánynövényeket termelnek. Az agrárstruktúrát az önellátásra termelő családi gazdaságok magas száma jellemzi, melyek esetében a mezőgazdaságnak pénzkiváltó szerepe van.

Ennek megfelelően, a kisebb gazdaságok számára elérhető intézkedéseket nagy számban veszik igénybe a megye mezőgazdasági termelői. A közvetlen támogatások esetében a növénytermesztés terén lehívható intézkedések élveznek előnyt, míg a jövedelemhez kötött támogatások esetében az állattenyésztési ágazat terén hívják le a legtöbb támogatást. Az egyetlen jövedelemhez kötött növénytermesztési támogatás, melyet jelentős számú gazda igényel a lucernatermesztésre lehívható intézkedés. A Közös Agrárpolitika második pillérének a keretén belül a legtöbben a hegyvidéki területeken történő gazdálkodás támogatására vonatkozó intézkedést vették igénybe, ezt követi a magas természeti értékű gyepterületeken történő gazdálkodást támogató intézkedés, majd a hagyományos mezőgazdasági gyakorlatokat támogató intézkedés.

Az ökológiai gazdálkodás terén is vesznek igénybe támogatásokat a Hargita megyei gazdák, de a megye ilyen jellegű potenciáljához képest ezen a téren még van tere a bővülésnek.

Hargita megye tehát egy perifériának számító régió, melyben a mezőgazdaságnak a szerepe még mindig kiemelt. A megye felaprózott agrárstruktúrájának köszönhetően a támogatási kérelmek száma magas, az egy kérelemben folyósított támogatási összegek viszont alacsonyak. A kis és közepes farmok által lehívható, illetve a hegyvidéki területekre jellemző támogatásokat veszik a legnagyobb mértékben igénybe a megye gazdái.

Felhasznált irodalom

1. Anghelache, C. (2018): Analiza structurală a agriculturii românești. Revista Română de Statistică - Supliment nr. 2.
https://www.revistadestatistica.ro/supliment/wp-content/uploads/2018/02/RRSS_02_2018_A1_RO.pdf
2. Anuarul Statistic al României 2023
3. Biró A. Z. – Kovács J.T. (2022): Az új vidékfejlesztési paradigma hatása a székelyföldi térségben. In: Gál K., Pásztor R., Székedi L. (szerk.) A társadalomtudományok harmincéve a Partiumban. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Partium Kiadó. 75-86.
4. Biró A. Z. – Magyar F. (szerk.) (2013): *Vidék és versenyképesség. Agrár-innovációs helyzetkép a székelyföldi térségben*. Státus Kiadó, Csíkszereda.
5. Biró A. Z. – Magyar F. (szerk.) (2017): A generációváltás esélyei. Agrárvállalkozók innovatív szerepe a székelyföldi térségben. Státus Kiadó, Csíkszereda.
6. Biró A. Z., Magyar F. (szerk.) (2018): *Kísérlet vagy modell. Az agrár-innováció, mint székelyföldi fejlesztési paradigma*. Csíkszereda: Státus Kiadó.
7. Biró A. Z., - Zsigmond Cs. (2005): *Székelyföld – Számokban*. Alutus Kiadó, Csíkszereda.
8. Galluzzo, N. (2018): A Preliminary Quantitative Analysis of Rurality in Romania and the Impact of Common Agricultural Policy Subsidies. *Review*

of Agricultural and Applied Economics Acta Oeconomica et Informatica
XXI (Number 2, 2018): 128-135. doi: 10.15414/raae.2018.21.02.128-135

9. Gradinaru, I., Mocuta, D. (2017): Analysis of Agriculture in the SocioEconomic Context of the Romanian Rural Environment . 18th edition of the Conference “Risk in Contemporary Economy”, RCE2017, June 9-10, 2017, Galati, Romania
<https://doi.org/10.18662/lumproc.rce2017.1.28>
10. Hargita Megyei Statisztikai Intézet
<https://harghita.insse.ro/produse-si-servicii/statistici-judetene/agricultura/>
11. Hargita Megye Agrárfejlesztési Stratégiája 2010-2020
12. Hargita Megye Vidékfejlesztési Stratégiája 2020-2030
13. KAM (2001): Térségi Gazdaságfejlesztés: a LAM Alapítvány képzési és hitelnyújtási programjának elemzése. Kutatási Jelentés, Kézirat.
14. KAM (2004): *Székelyföldi háztartásvizsgálat*. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja. Kézirat.
15. KAM (2011): *Székelyföldi háztartásvizsgálat*. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja. Kézirat.
16. Kovách I. (2012): *A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum, Budapest.
17. Laki, L. – Biró A. Z. (2001): *A globalizáció peremén. Kunhegyes térsége és a Csíki-medence az ezredfordulón*. Európa Tanulmányok 6., Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete.
18. OECD (2006): The New Rural Paradigm. Policies and Governance.
<https://www.ircwash.org/sites/default/files/OECD-2006-New.pdf>
19. Otiman, P.I. (2012): Structura agrară actuală a României – o mare (și nerezolvată) problemă socială și economică a țării. „Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, p. 339–360.
<https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.5-6-2012/01-OTIMAN.pdf>

20. van der Ploeg, J. D., – Renting, H., – Brunori, G., – Knickel, K., – Mannion, J., – Marsden, T., – De Roest, K., – Sevilla-Guzmán, E. – Ventura, F. (2000): Rural Development: From Practices and Policies towards Theory. *Sociologia Ruralis* 40(4): 391–408.

Abstract

Considering the significant agricultural involvement in Hargita county, the research of the topic is of outstanding importance. In order to research the field of the utilization of subsidies, it is necessary to first examine how and to what extent the farmers use these Common Agricultural Policy funds. The aim of this study is to provide an overview of the subsidy practices in Hargita county, providing the groundwork for more detailed research on the topic.

Keywords: role of agricultural subsidies, use of the common agricultural policy, utility of agricultural funds in Hargita county